

SOSYAL PSİKOLOJİ

17.12.2025

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS
PSİ 577
13. HAFTA

YETKECİ KİŞİLİK KURAMI AUTHORITARIAN PERSONALITY THEORY

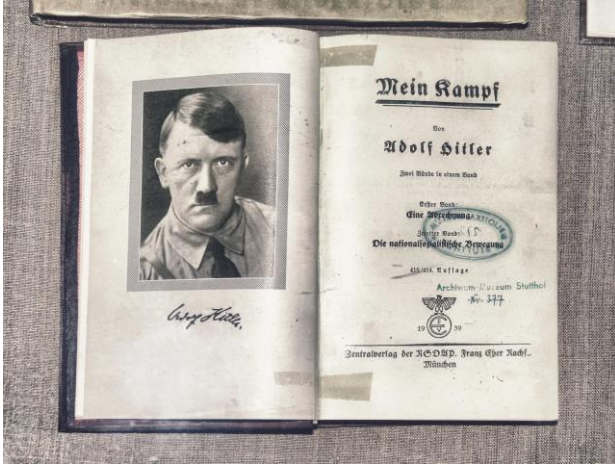
ADOLF HITLER vs.MERCEDES BENZ

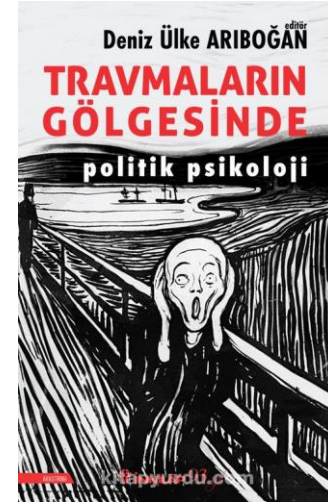

[HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=AK8HXRMVGFU](https://www.youtube.com/watch?v=AK8HXRMVGFU)

YETKECİ KİŞİLİK

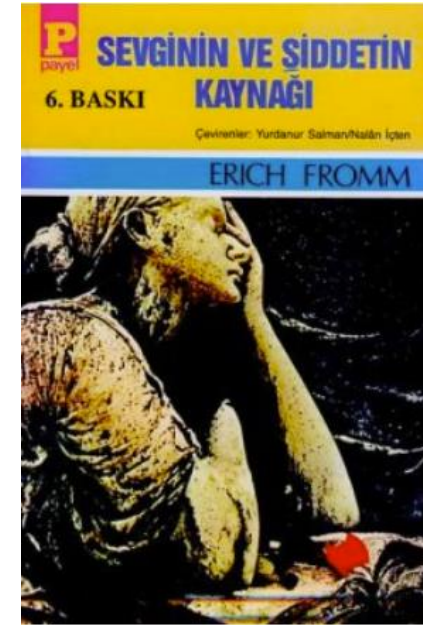
- Toplumsal, siyasal ve gruplar arası tutum ve davranışları açıklamada kullanılan önemli bir kavram.
- Alman faşizminin beklenmedik başarısının nedenlerini belirleme amacıyla gerçekleştirilen araştırmalara dayanmaktadır.
- Nasyonal Sosyalist Parti'nin iktidara gelmesi ve başta Yahudiler olmak üzere milyonlarca insana soykırım uygulaması
- Yetkeci Kişilik Kuramı, kişilik özelliklerinin önyargıya, otoriterliğe ve faşist ideolojilere duyarlılığa nasıl katkıda bulunabileceğini anlamak için geliştirilmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasındaki çalışmalardan yola çıkarak, bireylerde ve toplumlarda otoriter eğilimleri yönlendiren psikolojik mekanizmaları açıklamayı amaçlamıştır.

YETKECİ KİŞİLİK

- Almanya'da faşizmin yükselişi ve kitlesel kıyımların nedeni toplumsal etmenlerdir ve özellikle sosyal bir tehdit, bireylerin faşist hareketleri desteklemek, anti demokratik ve önyargılı tutumları benimsemek ve ayrımcılık uygulamak gibi yıkıcı davranışlarına neden olabilir (Fromm, 1941).
- Maslow (1943), bu yıkıcı davranışların nedenlerini var olan toplumsal, siyasal ve ekonomik etmenlerden ziyade kişilik özellikleri temelinde açıklamaya çalışmıştır. Ona göre insanların değişmez ve sabit olarak değerlendirilen kişilik özellikleri vardır. Bazı insanlar daha önyargılı, etnosentrik, milliyetçi, muhafazakarken diğerleri daha hoşgörülü, liberal ve faşizm karşıtı olabilir.

«Yaşam yaratmak, güçsüz insanda bulunmayan birtakım nitelikleri gerektirir... Yaratamayan bir insan, yok etmek ister.»

«İnsanın hiç kimsenin tehdit edilmediği bir toplum kuracağını düşünmek akla yatkın bir varsayımdır. Bu amacı gerçekleştirmek ekonomik, siyasal, kültürel ve ruhsal nedenlerden dolayı çok güçtür.»

Yetkeci kişilik özelliği
çocukluğun erken
dönemlerinde gelişmeye
başlar.

Adorno ve diğerleri (1950)

Psikodinamik bir bakış açısıyla, aşırı derecede
sert ve disiplinli bir aile ortamında yetişen
çocukların duygusal bağımlılık ve itaatle
birlikte bir belirsizlik yaşadıkları, bu belirsizlik
içerisinde anne babalarını hem sevip hem de
onlardan nefret ettikleri savunulur.

Ancak, gerginlik
yaranan bu belirsizliğin
giderilmesi gerekir.

Suçluluk duygusu ve
korkudan dolayı dışa
vurulamayan bu nefret
bastırılır ve zayıf kişilere
yönlendirilir.

Bu arada da
ebeveynler ile onların
temsil ettiği iktidar ve
otorite idealize edilir.

Belirsizliğin bu şekilde
giderilmesi gelecekteki
yaşam için kalıcı bir
çerçeve sağlar ve bütün
otorite figürlerine
genelleştirilir.

YETKECİ KİŞİLİK YAPISININ ALT BOYUTLARI

1. **Gelenekselcilik:** Geleneksel orta sınıf değerlerine katı bağlılık (Geleneksel toplumsal normlara ve değerlere bağlılık)
2. **Yetkeci boyun eğme:** Yetkeye eleştirmeksizin boyun eğme (Otorite figürlerine hürmet ve eleştirel olmayan itaat)
3. **Yetkeci saldırganlık:** Geleneksel değerleri ihlal eden kişilerden sakınma, onları kınama, reddetme ve cezalandırma eğiliminde olma (Sapkın veya aşağı olarak algılanan bireylere veya gruplara karşı düşmanlık)
4. **Duygusal kapalılık:** Kendine has, yaratıcı ve yumuşak huylu olanlara karşı olma (Anti-Introsepsiyon: Öznelğin, hayal gücünün veya duygusal iç gözlemin reddi) (interosepsiyon yani beden sistemlerinin beyindeki algısı, organizmanın içinden gelen sinyalleri nasıl duyumsadığını, yorumladığını, bütünleştirdiğini ve düzenlediğini kapsar.)
5. **Batıl inanç ve kalıpyargı:** Kişinin kaderinin mistik unsurlar tarafından belirlendiğine inanma, katı kategorilerle düşünme eğiliminde olma (Mistik belirleyicilere olan inanç ve aşırı basitleştirilmiş klişelere güvenmek)
6. **Güç ve sertlik:** Başat boyun eğen, güçlü zayıf, lider takipçi boyutlarıyla aşırı ilgili olma; güç ve iktidarla özdeşleşme, sertlik içeren uygulamaları destekleme (Baskınlık, güç ve hiyerarşik güç yapılarına odaklanma)
7. **Yıkıcılık ve insanların iyiliğine inanmama:** Genellenmiş aşağılama ve düşmanlık; insanın iyiliğine inanmama (insanlığa karşı yaygın düşmanlık ve güvensizlik)
8. **Yansıtmacılık:** Dünya üzerinde vahşi ve tehlikeli şeylerin süre gittiğine inanma ve bilinç dışı duygusal dürtüleri dışarıya yansıtma eğiliminde olma (Kabul edilemez dürtülerini başkalarına atfetmek)
9. **Cinsellik:** Cinsellikle ilgili şeylerle aşırı ilgili olma, cinsellikle ilgili ahlaki kuralları çiğneyenlere yönelik olumsuz tutum sergileme ("Cinsel ahlaksızlık" ile ilgili abartılı meşguliyet)

YETKECİ KİŞİLİK YAPISININ 9 ALT BOYUTUNA İLİŞKİN ÖRNEKLER

- **Gelenekselcilik:** Geleneksel toplumsal normlara ve değerlere güçlü bir şekilde bağlılık.
- **Örnek:** Kadınların sadece ev işlerine odaklanmaları gerektiğinde ısrar etmek, kadınların iş yerinde liderlik rolleri üstlenmesi gibi modern fikirleri reddetme ve bu durumun "her zaman böyle olduğu" konusunda diretme
- **Yetkeci Boyun Eğme:** Otorite figürlerine körü körüne itaat ve saygı.
- **Örnek:** Bir çalışanın, otorite figürlerinin her zaman haklı ve saygın olması gerektiğine inandığı için patronunun etik olmayan emirlerini (örneğin, müşterilere yalan söyleme) sorgusuz sualsiz yerine getirmesi
- **Yetkeci Saldırganlık:** Farklı veya sapkın olarak algılanan insanlara karşı düşmanlık.
- **Örnek:** Komşuları olan yeni bir göçmen aileyi "uyum sağlayamadıkları" veya toplum içinde farklı bir dil konuştukları için açıkça eleştirmek ve dışlamak
- **Duygusal Kapalılık:** Öznenliğin, hayal gücünün veya duygusal iç gözlemin reddi.
- **Örnek:** Bir öğretmenin, kişisel görüşlerin bildirilmesini isteyen bir ödev konusunda, bir öğrencinin yaratıcı denemesini, "Burada hayal gücüne yer yok - gerçeklere bağlı kal!" diyerek reddetmesi

YETKECİ KİŞİLİK YAPISININ 9 ALT BOYUTUNA İLİŞKİN ÖRNEKLER

- **Batıl inanç ve Kalıpyargı:** Dünyayı anlamak için mistik güçlere veya katı kalıpyargılara inanma.
- **Örnek:** Bir kişinin, "tembel" veya "güvenilmez" oldukları yönündeki bir kalıpyargıya inanarak belirli bir etnik kökene sahip meslektaşlarıyla çalışmayı reddetmesi
- **Güç ve Sertlik:** Egemenlik, hiyerarşi ve güç takıntısı.
- **Örnek:** Bir ebeveynin, çocuğunu "asla toplum içinde ağlamaması" veya "kendisi içeri girdiğinde için ayağa kalkması" yönünde ısrar etmesi ve duygusallığı zayıflıkla eş tutması
- **Yıkıcılık ve insanların iyiliğine inanmama:** Başkalarına karşı yaygın düşmanlık ve güvensizlik.
- **Örnek:** Bir kişinin, kanıtlara bakmaksızın tüm hükümet yetkililerinin yozlaşmış olduğunu varsayması ve kamu hizmetinde çalışan herkese karşı açıkça küçümseme ifade etmesi
- **Yansıtmacılık:** Kişinin kabul edilemez dürtülerini veya düşüncelerini başkalarına atfetmesi.
- **Örnek:** İş performansı konusunda güvensiz hisseden bir kişinin, başkalarını "gevşek davranmakla" ve yetersiz olmakla suçlaması
- **Cinsel Baskı:** Cinsel "ahlaksızlık" konusunda abartılı uğraş
- **Örnek:** Riskli davranışları azaltmada faydalarını gösteren araştırmalara rağmen, bir toplum liderinin, kapsayıcı cinsel eğitimin "çocukları yozlaştıracığını" iddia ederek buna karşı kampanya yürütmesi
- **Örnek:** Bir üniversite hocasının, psikoloji dersinde cinsiyet veya cinsellikle ilgili konuları tartışmaktan kaçınması ve bu tür konuların "uygunsuz" veya "akademik olmadığını" iddia etmesi, cinselliğin insan psikolojisinin önemli ve kanıta dayalı bir parçası olmasına rağmen, cinselliği tartışmanın "ahlaksız davranışları teşvik edebileceğini" öne sürerek kaçınmalarını haklı çıkarmaya çalışması

YETKECİ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

- Gelenek ve değerlere sıkı sıkıya bağlılık,
- İç grup değerlerini, kurallarını kabul etme/ dış grup değerlerini, söylem ve davranışlarını eleştirme,
- Dar kafalılık, zayıf hayal gücü ve düşük düzeyde vicdani sorumluluk,
- İnsani olarak nitelendirilen şeylere karşı düşmanca yaklaşım,
- Hissettiği düşmanlık ve öfkeyi zayıf olarak nitelendirilenlere yöneltme,
- Cinselliğe yönelik ilgi (ikiyüzlü bir şekilde toplumsal ve ahlaki kuralları çiğnediğini düşündüğü kişilere düşmanca davranma),
- Güce tapma, mutlak yetke olarak gördükleriyle özdeşleşme,
- Yetkenin söylem ve davranışlarını doğru kabul etme, sorgulamama.

ÖNEMİ VE KATKILARI

➤ **Psikososyal Katkıları:**

- Kişilik, sosyalleşme ve ideolojinin kesişim noktasına ilişkin çerçeveler sunar.
- Önyargı ve siyasi aşırılığın psikolojik temellerini açıklar.

➤ **Kuramsal Katkıları:**

- Çağdaş çalışmalar yetkeci özellikleri değişime direnç, iklim inkarcılığı ve bilime olan güvensizlikle ilişkilendirir.

YETKECİ KİŞİLİK ÖZELLİĞİNİ ÖLÇME

- Adorno vd. (1950), *California 'F' Ölçeği*ni geliştirmişlerdir. Gelenekselciliği, yetkeye boyun eğmeyi ve saldırganlığı yansıtan öğeler dahil edilmiştir.
- Ölçeğin temel amacı, kişilikteki anti-demokratik eğilimleri ölçmektir. Pek çok ülke ve çalışmada kullanılmıştır.
- Yetkeci kişilik özelliği dini, etnik ve ırksal önyargı, siyasal ve ekonomik muhafazakârlık, vatanseverlik ve milliyetçilik, cinsiyet ayrımcılığı ile anlamlı ilişkiler göstermiştir.
- Eleştiriler:
 - a. Psikodinamik yaklaşım temelli açıklamaların test edilememesi (baskıcı ve örseleyici ebeveyn tutumlarına ilişkin kanıtlar?)
 - b. Politik sağ yetkeciliği açıklaması, solun yetkeciliğini gözardı etmesi
 - c. Önyargılı olunmayan gruplara dair yetersiz açıklamalar (tüm Nas.Sos.Parti üyelerinin önyargılı olduğu varsayımı, Almanya'da geçerli olan dönemin kültürel normları ve toplumsal koşullarını yansıtmaktadır)
 - d. Ölçüm aracı temelinde sorunlar (olumlu içeriğe sahip ifadeler bile yetkeciliğin göstergesi olarak kabul edilmiştir)

TEMEL BULGULAR (CALIFORNIA 'F' ÖLÇEĞİ)

- **Psikodinamik Etkiler:** Yetkeci özellikler genellikle **katı, cezalandırıcı ebeveynlik** uygulamalarından kaynaklanır ve otorite figürlerine karşı **bastırılmış düşmanlığı** teşvik eder ve bu düşmanlık daha **zayıf veya marjinal gruplara** kaydırılır. Kavram, özellikle **yansıtma** gibi savunma mekanizmaları olmak üzere Freudyen **psikanalizden** büyük ölçüde yararlanır.
- **Bilişsel Katılık:** Yetkeci bireyler **sınırlı bilişsel esneklik** gösterme eğilimindedir, **siyah-beyaz düşünmeyi** tercih eder ve **belirsizliğe karşı bir isteksizlik** gösterir.
- **Önyargı ve Etnosentrizm:** Yetkeci özellikler ile ırkçılık, cinsiyetçilik ve yabancı düşmanlığı gibi **önyargılı tutumlar** arasında güçlü bir **korelasyon** vardır.
- **Politik ve Sosyal Davranış:** Yetkeci kişiliklere sahip kişilerin **hiyerarşik ve otokratik liderlik** tarzlarını ve **uyumu zorlayan politikaları destekleme** olasılığı daha yüksektir.
- **Eleştiriler ve Revizyonlar:** Eleştirmenler, orijinal çalışmanın **aşırı derecede belirleyici** olduğunu ve kültürler arası **doğrulamadan yoksun** olduğunu savundu. Altemeyer'in Sağ Kanat Yetkeçiliği (1981) gibi sonraki araştırmalar, kavramı köklü kişilik özellikleri yerine **sosyal olarak öğrenilmiş tutumlara** odaklanacak şekilde revize etti.

YETKECİ KİŞİLİK KAVRAMI- ALLPORT (1954)

- *The Nature of Prejudice* (Allport, 1954)
- Yetkeci kişilik, genellenmiş önyargı içeren bir özelliktir.
- Gruplara ve bireylere yönelik önyargı içeren duygular ya da tutumları barındırır.
- Allport'a göre yetkeci kişilik, psikodinamik çatışmalardan ziyade güvensizlik , korkaklık ya da "ego zayıflığı " özellikleri ile kendini gösteren daha basit bir yapıdır.
- Bu özelliğe yüksek düzeyde sahip olan biri, yaşadığı güvensizliğin sonucunda kendi psikolojik sorunlarından kaynaklanan çatışmalarla ve belirsizlik içeren durumlarla baş etmekte zorlanır.
- Böyle bireyler için belirsizlik ve yenilik içeren dış çevredeki değişimler de üstesinden gelinmesi zor durumlardır.

YETKECİ KİŞİLİK KAVRAMI- ALLPORT (1954)

- Yaşanan içsel ve dışsal güvensizlik bireyi çevresindeki dünyayı oluşturmaya, düzenlemeye ve kontrol etmeye yönlendirir ve aniden gelişen bir duruma ya da beklenmedik değişimlere ve yeniliklere düşmanca yaklaşmasına, yeri geldiğinde de cezalandırıcı bir tutum sergilemesine neden olur.
- Bu olumsuz tutumları ortadan kaldırmak zordur. Çünkü kişide sahte bir kimlik duygusu ve benlik saygısı oluşturur.
- Kişi daha güçlü hissetme ve benlik değerini yükseltme amacıyla kendisinden farklı olarak nitelendirdiği kişi ya da gruplara karşı sözlü tacizden soykırıma kadar düzeyi gittikçe artabilecek ayrımcılık içeren davranışlar sergiler.
- Bu kalıplaşmış tutumlar çoğu kez kişiye, bireysel ya da grup düzeyinde yaşadığı olumsuzlukların sorumlusu olarak göreceği bir günah keçisi de sunar.
- Allport, bu kişilik özelliği için bir ölçme aracı geliştirmemiştir.

DOGMATİZM KAVRAMI- ROCKEACH (1954)

- Rockeach (1954), yetkeciliğin daha yalın bir hali olarak nitelendirdiği *dogmatizm* kavramını geliştirmiştir.
- Ona göre dogmatizm;
 - a. Gerçeğe ilişkin inanç ve inançsızlıkların nispeten kapalı bilişsel bir organizasyonu,
 - b. Mutlak yetkeye ilişkin inançların merkezi bir yapı olarak örgütlenmesi,
 - c. Diğerlerine yönelik hoşgörüsüzlük içeren düşüncelere sahip olunması ve davranışlarla bunların sergilenmesidir.
- Rockeach, bireylerin belirli inanç sistemlerine sahip olduklarını ileri sürer. Ona göre inançlar, yetkeci kişilik özelliği tarafından desteklenen yapılar olarak betimlenmiştir.

DOGMATİZM KAVRAMI- ROCKEACH (1954)

- Rockeach'e göre bireylerin dünyayı ve başkalarını anlamak için kullandıkları bu inanç sistemleri, düşük ve yüksek dogmatizm sergileyen bireyler arasında farklılık gösterir.
- Dogmatizmi düşük düzeyde olanlar, yetkeye geçici ya da rasyonel bir bağlılık sergileme eğilimindedir.
- Yüksek olanlar yetkeye kolaylıkla ya da isteyerek bağlılık gösterirler.Var olan inançlarını değiştirecek yeni düşünce ya da bilgileri kabul etmeleri zordur.
- Geleneklere yüksek bağlılık gösteren bu bireyler, farklı inanç ve değerlere sahip bireyleri ve dış grupları sevmemek ve reddetmek eğilimindedir.
- Rockeach, *Dogmatizm (D) Ölçeği*ni geliştirmiş ancak çok eleştiri almıştır (madde sayısının fazla olması, yüksek dogmatizmi ölçecek biçimde tasarlanması, ideolojik çıkarımları ve toplumsal tutumları içermesi, ölçeğin faktör yapısı, iç tutarlılığın düşük olması, alt boyutların maddelere yansıtılamaması).

MUHAFAZAKARLIK KAVRAMI (WILSON, 1973)

- Yetkeci kişilik özelliği üzerine üçüncü yaklaşımdır.
- Wilson'a (1973) muhafazakarlık; değişime karşı direnç gösterme, geleneksel, örf ve âdetlere uygun tutum ve davranışları tercih etme eğilimidir.
- Ona göre muhafazakar kişilerin, yeni şeylerle ya da bir belirsizlikle karşı karşıya kaldığında kaygı yaşarlar ya da tehdit edilmiş gibi hissetme yönünde eğilimleri artar, bu durum karşısında da güvensizlik ve korku yaşarlar.
- Muhafazakarlık, toplumsal ve siyasal tutumların güçlü bir yordayıcısı olarak kabul edilir.

MUHAFAZAKARLIK KAVRAMI (WILSON, 1973)

- Muhafazakar bireylerin özellikleri:
 - a. Değişimden , yeni ve farklı olandan hoşlanmama, direnç gösterme
 - b. Alışlagelen , geleneksel ve yerleşik olanı tercih etme
 - c. Kalıplaşmış tutumlar, önyargı , hoşgörüsüzlük,
 - d. Kendilerinden farklı olarak gördükleri kişi ya da gruplara karşı düşmanlık gösterme
- Wilson (1973), *Muhafazakarlık 'C' Ölçeğini* geliştirmiştir. Ancak ideolojik inançlar ve önyargılardaki bireysel farklılıkları belirtmede yetersiz olduğu, düşük iç tutarlılık ve sorunlu faktör yapısı nedeniyle eleştirilmiştir.

SAĞ KANAT YETKECİLİĞİ KAVRAMI (ALTEMEYER, 1981)

- Sağ kanat yetkeciliği, kişinin yaşamında yetke olarak kabul ettiği kişi ya da kişilere yönelik sergilediği psikolojik boyun eğmedir (Altemeyer, 1996).
- Bu kişilik özelliği bireyin kendisinden farklı olana yönelik tutarlı bir biçimde önyargı , ayrımcılık ve düşmanlık sergilemesine neden olur.
- Ona göre bu özelliğin oluşmasına neden olan toplumsal ve çevresel etmenler vardır:
 - a. Sosyal öğrenme (ergenlik ve ilk yetişkinlik dönemlerinde şekillenir)
 - b. Ebeveyn tutumları (ebeveynlerin yetkecilik düzeyinin ve dini inanışlarının çocuk üzerine etkisi)
 - c. Kişisel deneyimler (eğitim düzeyi arttıkça sağ kanat yetkeciliği düşmektedir)
 - d. Toplumsal tehditler (suç, siyasal ve ekonomik krizlere bağlı yaşanan güvensizlik sağ kanat yetkeciliğini artırmaktadır)
 - e. Kalıtsal özellikler (ikiz çalışmalarında sağ kanat yetkeciliği ile geleneksellik, muhafazakarlık ve dindarlık bakımından anlamlı ilişkiler bulunmuş)

SAĞ KANAT YETKECİLİĞİ KAVRAMI (ALTEMEYER, 1981)

- Altemeyer'e (1996) göre sağ kanat yetkeciliği tek boyutlu bir yapıdır ve birbiriyle bağlantılı 3 tutum ögesi içerir:
 1. **Yetkeci boyun eğicilik:** Kişinin toplumda yerleşik olan ve meşru olarak algılanan yetkeye boyun eğme eğilimidir.
 2. **Yetkeci saldırganlık:** Mutlak yetkenin de onaylayacağı biçimde, bireyin farklı ve aykırı olarak nitelendirdiği kişi ya da gruplara yönelik genel saldırganlık eğilimidir.
 3. **Geleneksellik:** Toplum ve mutlak yetke tarafından onaylanan ve desteklenen geleneklere ve orta sınıf değerlerine yüksek düzeyde bağlılık eğilimidir.

SAĞ KANAT YETKECİLİĞİ KAVRAMI (ALTEMEYER, 1981)

- **‘Yetkeci boyun eğicilik’** alt boyutu temelinde sağ kanat yetkeciliği yüksek olan kişiler;
 1. Yetkeye karşı yüksek saygı ve güven beslerler,
 2. Yetkenin isteklerine uymaya isteklidirler,
 3. Yetkenin söylem ve davranışlarını (toplumsal normlara uygun olmasa bile) doğru kabul ederler,
 4. Yetkenin eleştirilmesini kabul etmezler (aksini yapanlar kötü niyetlidir ya da gizli amaçları vardır).

SAĞ KANAT YETKECİLİĞİ KAVRAMI (ALTEMEYER, 1981)

- **‘Yetkeci saldırganlık’** alt boyutuna göre yetkeci kişiler;
- Yaşadıkları dünyaya ilişkin görüşlerini iç grup dış grup ayrımı çerçevesinde düzenlerler,
- Kendilerinden farklı olan, değer verdikleri gelenek ve göreneklere uymayan dış gruplara ve üyelerine önyargılı yaklaşırlar,
- Bu önyargılı yaklaşımları onları tehdit olarak algılamalarına, düşmanlık sergilemelerine ve saldırganca davranmalarına neden olur.

SAĞ KANAT YETKECİLİĞİ KAVRAMI (ALTEMEYER, 1981)

- ‘Gelenekselcilik’ alt boyutuna göre sağ kanat yetkeciliği yüksek olan kişiler;
- Kuşaklar boyunca aktarılan geleneklerine sıkı sıkıya bağlıdırlar,
- Milliyetçidirler,
- Dini inançlarını ve geleneksel aile yapısını sürdürme yönündeki isteklilikleriyle tutucu olarak nitelendirildiklerinde, bunu bir tehdit olarak algırlar ve saldırganca bir tutum içine girmekten kaçınmazlar,
- Sapkın olarak nitelendirdikleri ve günah işlediklerini düşündükleri kişileri eleştirirler ve dışlarlar (Altemeyer, 1996).

SAĞ KANAT YETKECİLİĞİ YÜKSEK OLAN BİREYLERİN DİĞER ÖZELLİKLERİ

- Mutlak yetkeye ve onun desteklediği toplumsal ve ahlaki kurallara itaat ederler,
- Kime yönelik olursa olsun, yetkenin saldırganca davranışlarını haklı bulurlar,
- Etnosentrizm düzeyleri yüksek olduğundan, sosyal çevreleri kendi gibi düşünenlerden oluşur,
- Düşüncelerinin toplumda yaygın olarak kabul gördüğüne inanırlar,
- Duymak istediklerini söyleyen art niyetli insanlara karşı savunmasızdırlar,
- Kendilerinden olmayanları kötü ve tehlikeli olarak nitelendirirler,
- Söylemleri ve davranışları arasında tutarsızlıklar vardır,

SAĞ KANAT YETKECİLİĞİ YÜKSEK OLAN BİREYLERİN DİĞER ÖZELLİKLERİ

- İki yüzlüdürler, gerçek düşüncelerini söylem ve davranışlarına yansıtmaktan kaçınıp kendilerini olduğundan farklı yansıtırılar,
- Yeni bilgi ve düşüncelere kapalıdırılar,
- Geleneklere, değerlere ve ahlaki kurallara uymadığını düşündükleri insanları cezalandırmaktan kaçınmazlar,
- Yetkecilik düzeyi yüksek erkeklerin kadınlara cinsel içerikli saldırıda bulunma olasılıkları yüksektir,
- Onlara göre dünya tehlikeli bir yerdir, toplum kötülüklerle doludur, bu nedenle kendilerini korumak adına saldırganlıktan kaçınmazlar,

SAĞ KANAT YETKECİLİĞİ YÜKSEK OLAN BİREYLERİN DİĞER ÖZELLİKLERİ

- Kendilerini başkalarından daha ahlaklı ve dürüst olarak değerlendirirler. Ancak bu kendilerini beğenmiş tutumları saldırganlık eğilimleriyle çelişir. Bu çelişkiyi gidermek için dini değerlere sığınır,
- Saldırganlıklarını meşrulaştırmak adına yeri geldiğinde ‘inançları gereği’ öyle davrandıklarını söyler,
- Muhafazakar ekonomik tutumlara sahiptirler,
- Genel olarak siyasal sağ kanatta yer alırlar,
- Yeri geldiğinde özgürlükleri ve insan haklarını kısıtlayıcı yasaların çıkarılmasını ve uygulanmasını destekler,
- Kürtajın yasaklanması, idam cezasının uygulanması ve silahlanmanın kontrol edilmesi gibi konularda yasal düzenlemelerin yapılmasını onaylarlar.

SAĞ KANAT YETKECİLİĞİ KAVRAMININ ÖLÇÜMÜ (ALTEMEYER, 1981)

- Yüksek sağ kanat yetkeci kişilerin sahip oldukları bu özellikler aynı zamanda sağ ve sol siyasal tutum ve görüşlerin farklılaştıkları alanları da göstermektedir.
- Altemeyer (1981, 1988, 1997, 2006), bu kişilik özelliğini ölçmek için *Sağ Kanat Yetkeciliği Ölçeğini (RWA)* geliştirmiştir.
- Bu ölçüm aracı siyasetin liberal-muhafazakar boyutlarının ölçümünde ve aralarındaki farklılıkları belirlemekte oldukça güçlüdür (Altemeyer, 1996, 1998).
- Önceki ölçüm araçlarına göre daha iyi psikometrik özelliklere sahiptir.

SAĞ KANAT YETKECİLİĞİ KAVRAMININ ÖLÇÜMÜ (ALTEMEYER, 1981)

- Alan yazında yer aldıktan sonra *RWA Ölçeği*, farklı kültürlerle uyarlanmıştır ve yaygın olarak birçok araştırmacı tarafından kullanılmaktadır.
- Alan yazın incelendiğinde bu kavramın yetkecilikle bağlantılı birçok özelliğin (Sosyal baskınlık yönelimi; önyargılı tutumlar; geleneksellik, uyma ve güvenlik ile ilgili değerler; dini tutuculuk) güçlü bir yordayıcısı olduğu görülmektedir.
- *RWA Ölçeği* üç alt boyutun ayrı ayrı analiz edilmemesi nedeniyle eleştirilmiştir.

SAĞ KANAT YETKECİLİĞİNİN YENİDEN KAVRAMSALLAŞTIRILMASI

- Sağ kanat yetkeciliğinin bir kişilik özelliği mi yoksa bir tutum ya da değer boyutu mu olduğu alan yazında tartışılmaktadır.
- Son yıllarda yaygın olan görüşe göre, bir kişilik boyutu olmaktan ziyade, bir toplumsal tutumlar ve değerler dizisi olarak kavramsallaştırılması daha doğrudur.
- Duckitt vd. (2010), sağ kanat yetkeciliğinin çok boyutlu ölçümü için kapsamlı bir yaklaşım geliştirmişlerdir. Altemeyer'in üç tutum ögesini (yetkeci boyun eğcilik, yetkeci saldırganlık ve geleneksellik) kişilik özellikleri yerine, toplumsal ve ideolojik tutum boyutları olarak yeniden düzenlemişlerdir:
 - yetkeci boyun eğcilik tutum ögesi: **muhafazakarlık** (conservatism),
 - yetkeci saldırganlık tutum ögesi: **yetkecilik** (authoritarianism),
 - geleneksellik tutum ögesi: **gelenekselcilik** (traditionalism).

SAĞ KANAT YETKECİLİĞİNİN YENİDEN KAVRAMSALLAŞTIRILMASI(DUCKITT vd., 2010)

- Sağ kanat yetkeciliğinin yeniden tanımlanan alt boyutlarının içerikleri şöyledir:
 - **Muhafazakarlık:** Var olan toplumsal statünün savunulması ve sürdürülmesi amacıyla toplumsal düzenin, uyumun, bağlılığın ve uzlaşının devam etmesi yönündeki isteklilik hali.
 - **Yetkecilik:** Baskıcı toplumsal kontrolü sürdürmek; açık ve gerçek fiziksel tehditlerle mücadele edebilmek amacıyla toplumsal güvenliğin, emniyetin ve iyi oluş halinin devam etmesi yönündeki isteklilik.
 - **Gelenekselcilik:** Geleneksel ve ahlaki değerleri korumak ve sürdürmek; belirsizliğe ve güvensizliğe neden olacak liberal, laik ve açık olarak nitelendirilen yaşam tarzlarına direnmek ve yıkıcı toplumsal tehditlerden korunmak amacıyla geleneksel yaşam tarzının, toplumsal ve ahlaki kuralların devam ettirilmesi yönündeki isteklilik hali.

SAĞ KANAT YETKECİLİĞİNİN YENİDEN KAVRAMSALLAŞTIRILMASI (DUCKITT VD., 2010)

- Duckitt vd. (2010), alt boyutların içeriklerini toplumsal uyum, grup bağlılığı, toplumsal yapının ve genel olarak güvenliğin korunması ve tehdit oluşturacağı düşünülen durumlarla mücadele edilmesi gibi toplumsal ve ideolojik tutumlar çerçevesinde oluşturmuşlardır.
- Duckitt vd. (2010), *Muhafazakarlık-Yetkecilik-Gelenekselcilik Ölçeğini (ACT)* geliştirmişlerdir.
- Alan yazında çok tanınmaması nedeniyle sınırlı sayıda çalışmada kullanılmıştır.
- Manson (2020), *ACT Ölçeği* ile Covid-19 salgınının etkilerini hafifletmeye yönelik uygulanan yetkeci politikalar (örn., zorunlu test uygulanması, yabancıların ülkeye girişinin yasaklanması, devletin ekonomi üzerinde denetiminin artması, protesto hakkının kısıtlanması vb.) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler belirlemiştir.

KURAMA İLİŞKİN ÖNEMLİ KAYNAKLAR

- Adorno, T.W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., & Sanford, N. (1950). *The Authoritarian Personality*. Harper & Row.

Bu öncü çalışma, yetkeci kişilik kavramını, otoriteye itaat etmeye, etnosentrizm ve önyargıya yatkın bir kişilik tipini tanıtır. Yazarlar kapsamlı anketler yürütmüşler ve yetkeci özellikleri ölçmek için F Ölçeğini (Faşizm Ölçeği) kullanmışlardır. Erken çocukluk deneyimlerinin, özellikle katı ve cezalandırıcı ebeveynliğin, düşmanlığı ve bastırılmış saldırganlığı beslediğini ve bunların daha sonra marjinal gruplara kaydırıldığını savunmuşlardır. Kitap, psikolojik eğilimleri sosyopolitik tutumlara bağlayarak, 20. yüzyılda faşist ideolojilerin yükselişine bir açıklama sunar. Çalışma, kişilik özelliklerini politik ve sosyal tutumlarla ilişkilendirmede temeldir.

- Altemeyer, B. (1981). *Right-Wing Authoritarianism*. University of Manitoba Press.

Altemeyer, yetkecilik kavramını yeniden ele alarak geliştirmiş, odağı köklü kişilik özelliklerinden toplumsal olarak öğrenilmiş tutumlara kaydırmıştır. Sağ Kanat Yetkeciliği (RWA) ölçeğini geliştirmiş ve üç temel boyut belirlemiştir: Yetkeci boyun eğme, yetkeci saldırganlık ve gelenekselcilik. Araştırma, yetkeci eğilimleri güçlendiren sosyal ve kültürel faktörleri vurgulayarak Freudyen psikanalizden uzaklaşmıştır. Altemeyer'in çalışması, yetkeci tutumların siyasi muhafazakarlık, değişime direnç ve dış gruplara karşı düşmanlıkla nasıl bağlantılı olduğunu göstererek yetkeciliği incelemek için daha ampirik olarak temellendirilmiş bir çerçeve sağlamıştır.

KURAMA İLİŞKİN ÖNEMLİ KAYNAKLAR

- Duckitt, J. (2001). A dual-process cognitive-motivational theory of ideology and prejudice. *Advances in Experimental Social Psychology*, 33, 41–113.

Duckitt, kişilik ve sosyal bağlamı ideoloji ve önyargıya bağlayan ikili bir süreç modeli önermektedir. Kuram iki yol tanımlamaktadır:

1. Sağ Kanat Yetkeciliği (RWA): Algılanan sosyal tehdit ve sosyal uygunluk tercihindan kaynaklanır.
2. Sosyal Baskınlık Yönelimi (SDO): Kaynaklar üzerindeki rekabet ve sosyal hiyerarşi tercihi tarafından yönlendirilir. Bu çerçeve, daha önceki otoriterlik araştırmalarını bütünleştirerek, bu yolların tutumları şekillendirmek için kültürel ve durumsal faktörlerle nasıl etkileşime girdiğini göstermektedir.

- Stenner, K. (2005). *The Authoritarian Dynamic*. Cambridge University Press.

Stenner, yetkeci eğilimleri sabit kişilik özellikleri olarak ele almak yerine, onları harekete geçiren durumsal tetikleyicilere odaklanmıştır. Yetkeciliğin, bireylerin toplumsal normlara, değerlere veya uyuma yönelik tehditleri algıladığında ortaya çıkan gizli bir yatkınlık olduğunu savunur. Kitabı, cezalandırıcı önlemlere destek ve çeşitliliğe karşı direnç de dahil olmak üzere, yetkeci tepkileri yönlendirmede korku ve güvensizliğin rolünü vurgular. Stenner'in çalışması, değişen sosyopolitik ortamların yetkeci davranış ve tutumları nasıl etkilediğini anlamada katkı sunmaktadır.

KURAMA İLİŞKİN ÖNEMLİ KAYNAKLAR

- Rokeach, M. (1960). *The Open and Closed Mind: Investigations into the Nature of Belief Systems and Personality Systems*. Basic Books.

Rokeach, bilişsel katılık ve açıklığa odaklanarak dogmatizmin ve inanç sistemlerinin psikolojik temellerini araştırmıştır. Bireylerin inanç sistemlerinin ne ölçüde esnek veya kapalı olduğunu ölçmek için Dogmatizm Ölçeğini geliştirmiştir. Rokeach, kapalı fikirliliği yetkeci eğilimlerle ilişkilendirerek, otoriteye ve sosyal çeşitliliğe yönelik tutumları şekillendirmede bilişsel stillerin rolünü vurgular. Kitap, kişilik psikolojisi ile sosyal psikoloji arasında köprü kurarak, katı düşüncenin yetkeci davranışa ve önyargıya nasıl katkıda bulunduğuna ışık tutmaktadır.